

31.10.2016

Dnro 1178/2/15

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

SYYTEMÄÄRÄYS ULKOMAALAISTEN ERILLÄÄN SÄILYTTÄMISEN KÄSITTELYN LAI-MINLYÖNNISTÄ

1

OMA ALOITE

Tein 4.12.2014 tarkastuksen (5099/3/14) Metsälän vastaanottokeskukseen Helsingissä. Tarkastuksen aikana keskusteltiin muun muassa ulkomaalaisten erillään säilyttämisestä säilöönottoyksikössä ja siitä ilmoittamisesta Helsingin käräjäoikeudelle.

Kun erillään säilyttämistä koskevien päätösten käsittelyyn Helsingin käräjäoikeudessa liittyi tarkastuksen aikana saatujen tietojen perusteella epäselvyyttä, päätin ottaa asian eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omana aloitteenani tutkittavaksi.

Pyysin 11.12.2014 päivätyllä kirjeelläni (5158/2/14) Helsingin käräjäoikeuden laamannia antamaan asiassa selvityksen. Selvitys- ja lausuntopyyntöni kuului seuraavasti:

Tein 4.12.2014 tarkastuksen Metsälän vastaanottokeskukseen. Tarkastuksen aikana keskusteltiin muun muassa ulkomaalaisten erillään säilyttämisestä säilöönottoyksikössä ja erillään säilyttämisen ilmoittamisesta käräjäoikeudelle. Tarkastuksen aikana nousi esiin kysymys siitä, millä tavalla käräjäoikeus käsittelee sille säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (15.2.2002/116, jatkossa: säilölain) perusteella tehdyt ilmoitukset erillään säilyttämisestä. Säilöönottoyksikön johtaja A kertoi lähettävänsä erillään säilyttämistä koskevat päätökset käräjäoikeudelle, mutta hän ei ole tietoinen siitä mitä päätöksille käräjäoikeudessa tapahtuu. A itse ei ole koskaan ollut mukana erillään säilyttämistä käsittelevässä käräjäoikeuden istunnossa. A on toiminut säilöönottoyksikön johtajana yhdeksän vuotta.

Totean aluksi asiaan liittyvien säädösten osalta, että säilölain 10 §:n mukaan päätöksen säilöön otetun ulkomaalaisen 8 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu erillään säilyttämisestä tekee säilöönottoyksikön johtaja. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle siten kun säilöönotosta ilmoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 48 §:n 1 ja 4 momentissa (voimassa olevan ulkomaalaislain 124 §:n 1 ja 4 momentti).

Ulkomaalaislain 124 §:n 1 momentin mukaan säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitettu poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikkakunnan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Ilmoitus voidaan tehdä puhelimitse tai sähköisesti. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä toimitettava kirjallisena käräjäoikeudelle.

Erillään säilyttämisen jatkuessa ilmoitus tehdään vähintään kahden viikon välein. Säilölain 10 §:n 3 momentin mukaan erillään säilyttämistä tai poliisin pidätystiloihin sijoittamista koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovelletaan, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä.

Käräjäoikeuden on ulkomaalaislain 124 §:n 2 momentin mukaan otettava säilöön ottamista ja 123 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta.

Lain 125 §:n mukaan säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitettu poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä. Pykälän 2 momentin mukaan asian käsittelyssä käräjäoikeudelle on esitettävä selvitys säilöön ottamisen ja säilöön otetun ulkomaalaisen poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä. Säilöön otettu on tuotava käräjäoikeuden istuntoon, ja häntä on kuultava siellä säilöön ottamisen ja poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä.

Kun erillään pitämistä koskevien päätösten käsittelyyn Helsingin käräjäoikeudessa liittyi tarkastuksen aikana saatujen tietojen perusteella epäselvyyttä, päätin ottaa asian eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omana aloitteenani tutkittavaksi.

Perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten pyydän, että toimitatte minulle asian tutkimiseksi tarvittavan selvityksen sekä annatte lausuntonne asiassa. Selvityksessä ja lausunnossa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti siihen, miten käräjäoikeus käsittelee sille säilölain 10 §:n nojalla tehdyt ilmoitukset. Tietojeni mukaan vuonna 2014 on Helsingin säilöönottoyksikössä tehty 24 erillään säilyttämistä koskevaa päätöstä, vuonna 2013 35 päätöstä ja 2012 52 päätöstä.

Pyydän, että lausunnossa ja selvityksessä kiinnitetään huomiota esimerkiksi siihen, keitä erillään säilyttämistä koskevassa asiassa kuullaan, miten käräjäoikeus käsittelee erillään säilyttämistä koskevan ilmoituksen, millainen päätös asiasta tehdään ja miten asian käsittelyyn mahdollisesti vaikuttaa se, että erillään pito on jo lopetettu kun asiaa käsitellään käräjäoikeudessa. Pyydän, että selvityksen oheen liitetään jäljennökset viidestä viimeisestä käräjäoikeuden ratkaisusta, jossa on otettu kantaa erillään säilyttämisen lainmukaisuuteen.

Pyydän Helsingin käräjäoikeutetta lähettämään selvityksen ja lausunnon sekä palauttamaan asiakirjat viimeistään 15.1.2015.

Kiinnitän lopuksi huomiota siihen, että mikäli aihetta ilmenee, voidaan nyt kyseessä olevaa asiaa tulla jatkossa tutkimaan rikosprosessuaalisessa menettelyssä.

Helsingin käräjäoikeus toimitti minulle pyydetyn selvityksen 14.1.2015 saapuneella kirjeellä. Selvityksestä kävi ilmi, että käräjäoikeus ei ole käsitellyt sille säilölain 10 §:n nojalla tehtyjä ilmoituksia.

2

PYYNTÖ ESITUTKINNAN TOIMITTAMISESTA

Tarkastuksella saadun tiedon ja pyytämästäni selvityksestä saamani tiedon perusteella minulla oli syytä epäillä, että Helsingin käräjäoikeus oli laiminlyönyt käsitellä käräjäoikeudelle säilölain 10 §:n mukaan tehdyt erillään säilyttämistä koskevat ilmoitukset. Vuosikausia jatkunut erillään säilytettävän ulkomaalaisen säilöön otetun laissa säädettyjen oikeusturvatakeiden sivuuttaminen on merkitykseltään niin vakava laiminlyönti, että asia oli tutkittava rikosprosessuaalisessa menettelyssä.

Tämän vuoksi pyysin 9.3.2015, että Poliisihallitus määrää asiassa toimitettavaksi esitutkinnan. Poliisihallitus määräsi asian Hämeen poliisilaitoksen tutkittavaksi.

Esitutkintapyyntöni kuului seuraavasti:

Taustaa

Tein 4.12.2014 tarkastuksen Metsälän vastaanottokeskukseen. Tarkastuksen aikana keskusteltiin muun muassa ulkomaalaisten erillään säilyttämisestä säilöönottoyksikössä ja erillään säilyttämisen ilmoittamisesta käräjäoikeudelle. Tarkastuksen aikana nousi esiin kysymys siitä, millä tavalla käräjäoikeus käsittelee sille säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (15.2.2002/116, jatkossa: säilölain) mukaan tehdyt ilmoitukset erillään säilyttämisestä. Säilöönottoyksikön johtaja A kertoi lähettävänsä erillään säilyttämistä koskevat päätökset käräjäoikeudelle, mutta hän ei ole tietoinen siitä mitä päätöksille käräjäoikeudessa tapahtuu. A itse ei ole koskaan ollut mukana erillään säilyttämistä käsittelevässä käräjäoikeuden istunnossa. A on toiminut säilöönottoyksikön johtajana yhdeksän vuotta.

Totean asiaan liittyvien säädösten osalta, että säilölain 10 §:n mukaan päätöksen säilöön otetun ulkomaalaisen 8 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetusta erillään säilyttämisestä tekee säilöönottoyksikön johtaja. Päätöksestä on ilmoitettava käräjäoikeudelle siten kun säilöönotosta ilmoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 48 §:n 1 ja 4 momentissa (voimassa olevan ulkomaalaislain 124 §:n 1 ja 4 momentti).

Ulkomaalaislain 124 §:n 1 momentin mukaan säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitetusta poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikkakunnan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Ilmoitus voidaan tehdä puhelimitse tai sähköisesti. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä toimitettava kirjallisena käräjäoikeudelle.

Erillään säilyttämisen jatkuessa ilmoitus tehdään vähintään kahden viikon välein. Säilölain 10 §:n 3 momentin mukaan erillään säilyttämistä tai poliisin pidätystiloihin sijoittamista koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovelletaan, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä.

Käräjäoikeuden on ulkomaalaislain 124 §:n 2 momentin mukaan otettava säilöön ottamista ja 123 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta.

Lain 125 §:n mukaan säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitetusta poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä. Pykälän 2 momentin mukaan asian käsittelyssä käräjäoikeudelle on esitettävä selvitys säilöön ottamisen ja säilöön otetun ulkomaalaisen poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä. Säilöön otettu on tuotava käräjäoikeuden istuntoon, ja häntä on kuultava siellä säilöön ottamisen ja poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä.

Kun erillään pitämistä koskevien päätösten käsittelyyn Helsingin käräjäoikeudessa liittyy tarkastuksen aikana saatujen tietojen perusteella epäselvyyttä, päätin ottaa asian eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omana aloitteenani tutkittavaksi.

Pyysin 11.12.2014 päivätyllä kirjeelläni ja perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten Helsingin käräjäoikeuden laamannia antamaan asiassa selvityksen. Pyysin, että selvityksessä ja lausunnossa kiinnitettäisiin huomiota erityisesti siihen, miten käräjäoikeus käsittelee sille säilölain 10 §:n nojalla tehdyt ilmoitukset. Tietojeni mukaan vuonna 2014 oli Helsingin säilöönottoyksikössä tehty 24 erillään säilyttämistä koskevaa päätöstä, vuonna 2013 35 päätöstä ja 2012 52 päätöstä. Kiinnitin huomiota siihen, että mikäli aihetta ilmenee, voidaan nyt kyseessä olevaa asiaa tulla jatkossa tutkimaan rikosprosessuaalisessa menettelyssä.

Helsingin käräjäoikeus toimitti minulle pyydetyn selvityksen 14.1.2015 saapuneella kirjeellä. Selvityksestä käy ilmi, että käräjäoikeus ei ole käsitellyt sille säilölain 10 §:n nojalla tehtyjä ilmoituksia.

Arvioni ilmoitusten käsittelemättä jättämisestä

Käsitykseni mukaan asiassa on syytä epäillä, että Helsingin käräjäoikeus on laiminlyönyt käsitellä käräjäoikeudelle säilölain 10 §:n mukaan tehdyt erillään säilyttämistä koskevat ilmoitukset. Vuosikautia jatkunut erillään säilytetävän ulkomaalaisen säilöön otetun laissa säädettyjen oikeusturvatakeiden sivuuttaminen on merkitykseltään niin vakava laiminlyönti, että asia on tutkittava rikosprosessuaalisessa menettelyssä.

Mielestäni on syytä epäillä, että joku tai jotkut erillään säilyttämistä koskevien ilmoitusten käsittelystä vastuussa olevat käräjäoikeuden johtoon kuuluvat tai ilmoituksia käsittelevät tuomarit taikka muut virkamiehet ovat laiminlyöneet velvollisuutensa tavalla, joka on luettava heidän syykseen rikoslain 40 luvun 9 §:n virkavelvollisuuden rikkomisena tai rikoslain 40 luvun 10 §:n tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena.

Ulkomaalaislain 125 §:n mukaan säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitetusta poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä. Näitä säännöksiä sovelletaan säilölain 10 §:n 3 momentin mukaan siis myös erillään säilyttämistä koskevan asian käsittelyyn. Tämän vuoksi myös erillään säilyttämisestä päättäneellä virkamiehellä on käsitykseni mukaan osaltaan velvollisuus huolehtia siitä, että ilmoitukset käsitellään lain mukaisesti.

Asiassa on sen vuoksi syytä epäillä, että Metsälän vastaanottokeskuksen johtaja tai mahdollisesti hänen sijaisensa on laiminlyönyt tämän velvollisuutensa ja siten syyllistynyt em. rikoksiin.

Esitutkintapyyntö

Pyydän, että Poliisihallitus määrää asiassa toimitettavaksi perusteellisen esitutinnan. Käsitykseni mukaan tutkinta olisi syytä määrätä sellaiselle poliisiyksikölle, joka ei yleensä asioi Helsingin käräjäoikeuden pakkokeino-osastolla.

Pyydän, että minulle ilmoitetaan, kuka asiassa on nimetty tutkinnanjohtajaksi.

Esitutinnan valmistuttua pyydän toimittamaan esitutkintapöytäkirjan minulle syyteharkintaan.

En liitä esitutkintapyyntöni käräjäoikeudelta saamaani selvitystä, koska sen hyödyntäminen oikeudenkäyntiaineistona voi olla ongelmallista itsekriminointisuojaan kannalta (ks. esim. ns. KP-komitean 10.11.2006 antama Alzery v. Ruotsi –ratkaisu, CCPR/C/88/D/1416/2005).

Hämeen poliisilaitos toimitti asiassa esitutinnan kuulustellen rikoksesta epäiltyinä Helsingin käräjäoikeuden lainkäyttöhenkilöstöä ja Metsälän vastaanottokeskuksen ja Helsingin säilöönottoyksikön johtajaa ja hänen sijaisinaan toimineita. Lisäksi poliisilaitos oli hankkinut Helsingin käräjäoikeuden työjärjestyksiä sekä säilöönottoyksikön erillään säilyttämistä koskevat päätökset ajalta 21.7.2006–28.4.2015. Poliisilaitos toimitti aineiston käyttöni 2.9.2015.

Saamani aineiston perusteella pyysin poliisilaitokselta 28.10.2015 ennen esitutinnan päättämistä lisätutkintatoimenpiteitä.

Pyytämieni lisätutkintatoimenpiteiden perusteella saatu esitutkinta-aineisto toimitettiin käyttöni 9.12.2015.

Esitutkinnassa oli kuultu epäiltyinä Helsingin käräjäoikeuden eläkkeellä olevaa laamannia B:tä, Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomareita C ja D sekä yhtätoista muuta käräjätuomaria. Helsingin säilöönottoyksiköstä epäiltyinä oli kuultu johtaja A:ta, apulaisjohtaja E:tä sekä vastaavia ohjaajia F:ää, G:tä ja H:ta. Todistajana oli kuultu käräjäsihteeriä. Helsingin käräjäoikeuden nykyistä laamannia oli kuultu kuultavan asemassa.

Pyytämieni esitutkintatoimenpiteiden valmistuttua asiassa pyydettiin loppulausuntoa laamanni B:ltä, osastonjohtajana toimineelta käräjätuomari C:ltä, osastonjohtajana toimineelta käräjätuomari D:ltä ja vastaanottokeskuksen johtaja A:lta.

Tutkinnanjohtaja päätti 25.5.2016 asian esitutinnan 11 käräjätuomarin ja yhden A:n sijaisena toimineen henkilön osalta esitutkintalain 10 luvun 4 §:n perusteella. Käräjätuomareiden osalta tutkinnanjohtaja totesi, että erillään säilyttämistä koskevien ilmoitusten käsittely oli ollut käräjäoikeudessa kokonaan järjestämättä. Ilmoituksia ei ollut merkitty diaariin eikä niitä ollut jaettu käräjätuomareiden käsiteltäväksi. Esitutkinnassa ei pystytty jälkikäteen selvittämään, kenen tuomarin vastuulle kunkin yksittäisen asian käsittely olisi kuulunut. Suoritetun esitutkinnan jälkeen ei ollut ilmennyt sellaista, että näitä käräjätuomareita olisi syytä epäillä rikoksesta. Yhden A:n sijaisena toimineen henkilön osalta epäillyn rikoksen syyteoikeus oli vanhentunut.

Hämeen poliisilaitos siirsi asian syyteharkintaani 2.6.2016 B:n, C:n, D:n, A:n sekä A:n sijaisina Metsälän vastaanottokeskuksessa/Helsingin säilöönottoyksikön johtajan sijaisena toimineiden kolmen henkilön osalta.

3 RATKAISU

3.1 Esitutkinnassa saatu selvitys

Helsingin säilöönottoyksikön virkamiesten kuuleminen

Johtaja A kertoo 26.5.2015 ja 29.10.2015 rikoksesta epäiltyinä kuultuna aloittaneensa Metsälän vastaanottokeskuksen ja Helsingin säilöönottoyksikön johtajana 1.10.2005 alkaen. Kuulustelun yhteydessä A:lle on esitetty Helsingin säilöönottoyksikön 22.7.2006–28.4.2015 välisenä

aikana tekemät päätökset erillään säilyttämisistä. A:n mukaan kaikista näistä on lähetetty tieto Helsingin kärjäoikeudelle. Päätöksiä erillään säilyttämisistä ovat A:n lisäksi tehneet hänen sijaisinaan toimineet virkamiehet.

Ilmoitukset kärjäoikeudelle on lähetetty telefaxilla. A kertoo ymmärtäneensä, että erillään säilyttämiseen liittyvä ulkomaalaislain 124 § on mielletty kärjäoikeudessa epäselväksi. A:n mukaan hän ei kykene opettamaan kärjäoikeuden tuomareita ja ihmettelee, kuinka näiden tapusten käsittely voisi olla hänelle selvää, jos ne ovat epäselviä kärjäoikeuden tuomareille.

A:n käsityksen mukaan kärjäoikeuden velvollisuus olisi ollut ilmoittaa säilöönottoyksikköön, milloin asia käsitellään kärjäoikeudessa. Kärjäoikeuden olisi tullut olla yhteydessä säilöönottoyksikköön eikä päinvastoin.

A katsoo, että jos kärjäoikeus olisi käsitellyt ensimmäisen ilmoituksen, joka sinne säilöönottoyksiköstä tehtiin, olisi käytäntö muuttunut heti alusta lähtien oikeanlaiseksi. Jos kärjäoikeus olisi edellyttänyt säilöönottoyksikön edustajan paikallaoloa, olisi sitä tietenkin noudatettu. A oletti, ja myös muut yksikön viranhaltijat olettivat, että tässä asiassa on menetelty lain mukaan. Säilöönottoyksikössä luotettiin siihen, että kärjäoikeus tuntee lain ja tekee tässäkin asiassa siten kuin lainsäädäntö edellyttää.

Säilöönottoyksiköstä ei ole tehty kärjäoikeudelle ilmoituksia erillään säilyttämisen päättymisistä.

Esitutkintaan 1.4.2016 antamassaan loppulausunnossa A kiistää syyllistyneensä asiassa rangaistavaan menettelyyn. A:n menettely ei täytä miltään osin epäillyn rikoksen tunnusmerkkistöä.

Ulkomaalaislain säännöksestä, jossa velvoitetaan säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitetusta poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä olevan läsnä asiaa kärjäoikeudessa käsiteltäessä ei voida A:n mukaan perustaa hänelle toimintavelvollisuutta kärjäoikeuden suhteen. A:lla ei ole ollut virkavastuuta järjestää tai huolehtia siitä, että laissa tarkoitettu käsittely järjestetään. Säännös velvoittaa kärjäoikeutta.

A:lla ei ole ollut mitään konkreettista syytä epäillä Helsingin kärjäoikeuden linjausta asiassa. Hän on koulutukseltaan valtiotieteiden maisteri eikä hänellä ole käsitystä niistä oikeudellisista perusteista, joilla erillään säilyttämistä koskevien asioiden käsittely on kärjäoikeudessa jätetty järjestämättä.

Rikoksesta 9.6.2105 epäiltynä kuultu **E** kertoo työskentelevänsä Helsingin säilöönottoyksikössä lähiesimiehenä ja olevansa johtajan ensimmäinen sijainen. E:n mukaan säilöönottoyksikössä on kolme esimiesasemassa olevaa työntekijää: johtaja, apulaisjohtaja ja vastaava ohjaaja. Mikäli johtaja on työpaikalla, hän tekee kaikki erillään säilyttämispäätökset. Johtajan ollessa poissa käytössä on varallaolojärjestelmä. E toimii apulaisjohtajana A:n ensimmäisenä sijaisensa ja E:n sijaisena toimii vastaava ohjaaja F. H ja G ovat olleet F:n sijaisina. Päivystys/varallaolo perustuu Helsingin kaupungin tekemään päätökseen.

Ilmoitus erillään säilyttämisestä lähetetään Helsingin kärjäoikeudelle faksilla ja lähetyksen onnistuminen varmistetaan lähetyksraportilla, joka arkistoidaan.

E:n mukaan hänen ja muutoinkin säilöönottoyksikön tehtävänä on toimittaa tehdyt päätökset kärjäoikeudelle. Kärjäoikeus itse harkitsee, miten se asian käsittelee. Säilöönottoyksikkö ei

voi toimia käräjäoikeuden laillisuusvalvojana. E:n mielestä säilöönottoyksikön velvollisuutena ei ole huolehtia siitä, että asia käsitellään käräjäoikeudessa. Säilöönottoyksikön tehtävä on ilmoittaa näistä päätöksistä käräjäoikeudelle. Säilöönottoyksikön työntekijöille ei voida asettaa, eikä edes lainsäädännössä ole asetettu muita velvoitteita.

E kiistää menetelleensä asiassa lainvastaisesti.

Rikoksesta 11.6.2015 epäiltynä kuultu vastaava ohjaaja **F** kertoo olevansa yksi kolmesta Helsingin säilöönottoyksikön esimiesasemassa olevasta, jotka pääsääntöisesti tekevät päätökset erillään säilyttämisestä. Kaikkien kolmen ollessa estyneinä tekemään näitä päätöksiä, jollekin muulle säilöönottoyksikön virkamiehelle tehdään etukäteen työsopimus esimiesasemasta, jotta hän voi tehdä näitä päätöksiä.

Erillään säilyttämisestä ilmoittamisesta käräjäoikeudelle F kertoo samalla tavalla kuin A ja E.

F katsoo, että säilöönottokeskuksen tehtävä ei ole huolehtia siitä, miten käräjäoikeus käsittelee sen tehtäväksi määrätyt asiat.

Ohjaaja G kertoo 11.6.2015 rikoksesta epäiltynä kuultuna tehneensä vastaavan ohjaajan sijaisuuksia ja tehneensä tänä aikana kuusi päätöstä erillään säilyttämisestä ja lähettäneensä näistä ilmoituksen käräjäoikeudella faksilla.

G:n mielestä on outoa, jos hänen edellytetään neuvovan käräjäoikeuden tuomareita näiden tehtävissä. G ei koe olevansa pätevä siihen. G kiistää menetelleensä asiassa lainvastaisesti.

Helsingin käräjäoikeuden virkamiesten kuuleminen

Helsingin käräjäoikeuden laamannina 1.1.2008–1.5.2015 toiminut B kertoo 7.8.2015 rikoksesta epäiltynä kuultuna, että niin kuulusteluhetkellä voimassa olevan kuin aiempien työjärjestysten mukaan ulkomaalaislain mukaiset säilöönottoasiat käsitellään erillisessä 3. osaston hallinnoimassa pakkokeinokansliassa, josta asiat jaetaan vuorotellen pakkokeinoasioita käsitteleville tuomareille.

B kertoo saaneensa tietää asiasta ja siitä, että näitä asioita ei ole käsitelty istunnoissa vasta, kun tätä asiaa ryhdyttiin selvittämään. B:n mielestä nämä asiat olisi pitänyt käsitellä käräjäoikeudessa.

B kertoo, että laamanni ei voi puuttua yksittäisen asian ratkaisemiseen. B kertoo, että ei ole laamannina antanut mitään sellaista ohjetta, jolla nämä asiat olisi voitu jättää käsittelemättä. B:n mielestä käräjäoikeudessa on katsottu virheellisesti, ettei näitä asioita tarvitse käsitellä.

Hän kertoo edellyttäneensä, että asiat käräjäoikeudessa käsitellään lainmukaisesti. B:n mielestä asiaa säätelevä lainsäädäntö on puutteellinen ja ristiriitainen, minkä johdosta käräjäoikeuden menettely on ollut tavallaan ymmärrettävissä.

B kertoo, ettei ole ennen kuulustelutilaisuutta nähnyt Helsingin säilöönottoyksiköstä lähetettyjä erillään säilyttämisestä koskevia ilmoituksia. Käytäntönä käräjäoikeudessa on ollut, että pakkokeinokanslian esimies otti vastaan saapuneet ilmoitukset ja jakoi asiat käsitteleville tuomareille.

B ei ole mielestään menetellyt asiassa virheellisesti. Hän kertoo edellyttäneensä toimittavan lainmukaisesti. Hän ei ole antanut ohjetta tai määräystä, että asioita ei käsiteltäisi. Saatuaan tietää, miten asia on hoidettu Helsingin kärjäoikeudessa, hän oli yhteydessä pakkokeinoasioiden vastuutuomariin käytännön muuttamiseksi.

Esitutkintaan 29.3.2016 antamassaan loppulausunnossa B katsoo, että kärjäoikeudessa noudatettu menettely on johtunut puutteellisesta ja myös ristiriitaisesta lainsäädännöstä. Ulkomaalaislain 124 §:n 2 momentti, joka määrittelee kärjäoikeuden toimivallan, ei sisällä kärjäoikeudelle lainkohdassa mainituin tavoin velvollisuutta käsitellä säilöönottoyksikön johtajan tekemää erillään säilyttämistä koskevaa päätöstä. B kertoo lainvalmisteluasiakirjojen perusteella ymmärtäneensä, että säilöönottoyksikönjohtajan ilmoitus käsitettiin tiedottamiseksi eikä sen perusteella syntynyt kärjäoikeudelle velvollisuutta säilöönottoyksikön johtajan päätöksen jälkikäteiskontrolliin, kun siitä ei ollut mitään säädetty ja jälkikäteiskontrollia tuolloin muutoinkin pidettiin yleisen tuomioistuimen toimivaltaan sopimattomana.

B katsoo, että kärjäoikeus on menetellyt asiassa voimassa olleen ulkomaalaislain menettelysäännöksen mukaisesti. Säilölain tarkoituksena lienee ollut, että säilöönottoyksikön johtajan ilmoitukset käsiteltäisiin kärjäoikeudessa istunnossa. Lainsäädännön ristiriitaisuus ja epäselvyys huomioon ottaen B ei kuitenkaan katso kärjäoikeuden menettelyn olevan edes tuottamuksellisesti virheellistä.

Omasta vastuustaan laamannina B toteaa laamannin olevan hallintoasioissa, ei lainkäyttöasioissa viraston päällikkö. Tuomarin riippumattomuudesta johtuu, että laamanni ei voi puuttua yksittäisen lainkäyttöasian ratkaisemiseen. Laamannin tehtävänä on edistää keskusteluja ja yhteistyötä tuomareiden kesken hyvien ratkaisukäytäntöjen löytämiseksi kuten pakkokeinoasioissa on tapahtunutkin, mutta laamanni ei voi puuttua siihen, millä menettelyllä ja kuinka yksittäisen tuomarin käsiteltävänä oleva asia ratkaistaan.

Helsingin kärjäoikeus tuottaa vuodessa noin 70 000 ratkaisua, kärjätuomareita on noin 100 ja kärjänotaareita vähintään 16. B:n mukaan on selvää, että laamannin mahdollisuus seurata kärjäoikeuden ratkaisutoimintaa on hyvinkin rajallinen.

Laamanni valvoo tehtävänsä mukaisesti säännöllisesti juttujen kulkua ja puuttuu viivästymisiin. Laamanni valvoo myös oikeuskäytännön yhtenäisyyttä, mutta käytännössä tämä on jäänyt osaston johtajien vastuulle. Kärjäoikeuslain 18 c §:n mukaan osastonjohtaja johtaa osastonsa työskentelyä, huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Lainkohdan mukaan osaston johtajan tulee valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta osaston ratkaisuissa.

Rikoksesta 24.11.2015 epäiltyä kuultu *kärjätuomari C* kertoo toimineensa 1.1.2010–31.12.2013 osastonjohtajana osastolla, joka on vastannut pakkokeinokanslian toiminnasta.

C ei muista, että säilöönottoyksiköstä tulleista ilmoituksista erillään säilyttämisestä olisi keskusteltu kärjäoikeudessa. C kertoo, että ei ole ollut tekemisissä Helsingin säilöönottoyksiköstä lähetettyjen päätösilmoitusten kanssa eikä ole antanut kenellekään mitään ohjeita näiden ilmoitusten käsittelystä. Hän on saanut tietää näistä ilmoituksista vasta tämän esitutkinnan aikana.

Helsingin kärjäoikeuden työjärjestys ei C:n mukaan sisällä sellaista säännöstä tai määräystä, joka aiheuttaisi hänelle osastonjohtajana vastuun siinä merkityksessä, jota virkarikostunnusmerkistössä tarkoitetaan. Myöskään menettelytapaohjeet (tuomarien keskusteluista kirjatut

asiat) ei luo tällaista vastuuta osastonjohtajalle. C ei tunnista sellaista säännöstä, jälkikäteenkään arvioiden, joka loisi hänelle vastuuta näistä erillään säilyttämisasiosta käräjätuomarina tai osastonjohtajana.

C:n puolesta 25.3.2016 esitutkintaan antamassaan loppulausunnossa C:n avustaja muun muassa katsoo, että toimitettujen kuulustelujen ja asiassa kertyneen selvityksen pohjalta voidaan perustellusti todeta, että käsillä ei ole oikeudellisesti merkittäviä viitteitä siitä, että epäilty olisi tehnyt rikoksen, menetellyt virkavelvollisuuden rikkomisen tai tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön mukaisesti oikeudenvastaisella tavalla, joka osoittaisi tahallisuutta tai tuottamusta.

C:n loppulausunnon mukaan asiaa koskeva hallituksen esitys (HE 192/2001 vp) antaa aihetta päätellä, että säilöönottoyksikön johtajan säilölain 8 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen päätösten osalta on pidetty riittävänä niitten saattamista ilmoittamalla käräjäoikeuden tietoon. Säilölain 10 §:n 3 momentin säännöksestä yksinään ei ole pääteltävissä, että tarkoituksena olisi ollut erityisesti käsitellä erillään säilyttämistä säilöönottoyksikössä.

Rikoksesta epäiltynä kuultu *käräjätuomari D*, joka on toiminut 1.1.2014 alkaen osastonjohtajana osastolla, joka on vastannut pakkokeinokanslian toiminnasta, kertoo kuulustelussaan 26.11.2015 muun muassa, että kysymyksessä olevien päätösilmoitusten käsittelyn järjestäminen on ollut periaatteessa laamannin ja osastonjohtajan vastuulla. D katsoo, että käräjäoikeuden menettely asiassa on ollut lainmukaista.

Loppulausunnossaan 30.3.2016 D toteaa, että käräjäoikeuden osastonjohtajan asemasta ei ole olemassa virkamiesoikeudellisia säännöksiä. Kysymyksessä on tehtävä, josta on säännökset käräjäoikeuslaissa ja virastojen työjärjestyksissä. Helsingin käräjäoikeuden työjärjestyksissä 1.1.2014 ja 1.1.2015 säädetään 2 §:ssä laamannin tehtävistä. Hänen tulee muun muassa valvoa, että asiat käsitellään huolellisesti ja nopeasti sekä seurata, että lakia sovelletaan yhdenmukaisesti. Osaston johtajan tehtävistä säädetään työjärjestyksen 5 §:ssä. Sen mukaan osaston johtaja johtaa osaston työskentelyä. Säännöksessä on tarkempi luettelo tehtävistä.

D:n mukaan asia on ollut esillä jo vuonna 2004. Tällöin pakkokeinojuridiikkaan Suomessa parhaiten perehtyneet käräjätuomarit ovat pohtineet lainkäyttöä ja tulleet yksimielisesti lopputulokseen, joka ei vastaa oikeusasiamiehen tulkintaa. Käräjäoikeuden pakkokeinotuomarit ovat johdonmukaisesti yli 10 vuotta noudattaneet tulkintaansa. Menettelystä on D:n mukaan informoitu myös oikeusasiamiestä. Menettelyä on muutettu heti, kun oikeusasiamiehen uusi kannanotto on tullut käräjäoikeuden tietoon.

Jotta virkamies voitaisiin tuomita virkarikoksesta aktiivisen toiminnan tai laiminlyönnin johdosta, tulisi D:n mukaan olla selvä normi velvollisuudesta ryhtyä johonkin toimenpiteeseen tai pidättäytyä siitä. Tässä tapauksessa sellaista ei ole. On vain laintulkinnallinen erimielisyys. Esimerkiksi tapauksissa KKO 1999:46 ja KKO 2007:46 epäselvästi ymmärrettävissä olevat virkavelvollisuutta koskevat normit eivät johtaneet virkarikosnormin rikkomiseen.

D toteaa tuomarin tulkitsevan työssään lakia ja oikeutta. Lainkäyttö ei ole eksaktia tiedettä. Lopputulos on aina perustelu ja useimmiten looginen päätelmä tosiseikoista. Eri ihmiset ja eri oikeusasteet päätyvät erilaisiin lopputuloksiin. Oikeuskäytännössä ei liene yhtään ainutta oikeustapausta, jossa tuomarin harkinnan lopputuloksen rangaistavuus olisi perustunut laintulkinnan erimielisyyteen. D viittaa oikeustapaukseen KKO 2009:38.

Osaston johtaja vastaa kärjäoikeuslaissa ja viraston työjärjestyksessä mainituista tehtävistä. Näihin ei kuulu istunnon järjestäminen esitutkinnassa selvitettyissä tapauksissa. Osaston johtajalla ei ole päätäntävaltaa yksittäisen kärjätuomarin ratkaisuihin. Sen sijaan työjärjestyksen 5 §:n mukaan osaston johtajan velvollisuuksiin kuuluu laintulkinnan yhdenmukaisuuden valvonta osaston ratkaisuissa.

Esitutkinnassa 18.8.2015 *todistajana* kuultu *kärjäsihteeri* kertoo työskentelevänsä pakkokeinokanslian esimiehenä, jossa tehtävässä hän on työskennellyt vuodesta 2006 lähtien. Pakkokeinokansliassa kärjäsihteeri kertoo työskennelleensä vuodesta 2002 alkaen.

Helsingin säilöönottoyksiköstä tulleista erillään säilyttämistä koskevista ilmoituksista kärjäsihteeri toteaa, että kärjäoikeudelle on ilmoitettu, että tämä tietty henkilö on ollut eristettynä säilöönottoyksikössä. Säilöönottoyksikkö on lähettänyt tiedoksi tekemänsä päätöksen kärjäoikeudelle. Päätösilmoitukseen on kirjattu "Tiedoksi: Helsingin kärjäoikeus". Ilmoitukset ovat tulleet pääsääntöisesti telefaxilla kärjäoikeuden asiakaspalveluun, josta ne on toimitettu pakkokeinokansliaan sisäisellä postilla.

Kärjäsihteeri kertoo käsillä olevien asioiden käsittelystä kärjäoikeudessa seuraavaa:

"Kun poliisilta tai rajavartiolaitokselta tulee säilöönottopäätös pakkokeinokansliaan, vastaanotettava sihteeri laskee säilöönoton alkamisajankohdasta päivän, jolloin säilöönottoasia on viimeistään käsiteltävä. Sihteeri kirjoittaa tarralapulle käsittelypäivän ja panee säilöönottopäätöksen lokerikkoon, jossa säilytetään mahdollisesti esille tulevia säilöönottoasioita.

Pakkokeinokansliassa yleensä päivystävä kärjäsihteeri vastaanottaa saapuneen päätösilmoituksen ja katsoo tietokoneen kautta diaarista, onko saman ulkomaalaisen henkilön säilöönottoasia kärjäoikeuden tiedossa. Jos diaarista ei löydy tietoa, sihteeri tarkistaa em. lokerikosta, onko siellä päätöstä saman henkilön säilöönotosta. Nämä päätökset, joista tässä kuulustelussa on kysymys, eli erillään säilyttämispäätökset, liitetään samalla diaarinumerolla olevaan juttukansioon, jossa säilytetään ko. säilöönottotun säilöönottamista koskevia asiakirjoja (juttukansiot). Säilöönottoasia on käsiteltävä kärjäoikeudessa tuon 4 vuorokauden eli 96 tunnin kuluessa säilöönottamisesta. Kun varsinainen säilöönottopäätös ja -vaatimus on ollut kärjäoikeuden istunnossa, on siinä samassa yhteydessä istunnossa ollut käsillä myös tämä päätösilmoitus erillään säilyttämisestä. Näistä erilläänsäilyttämispäätösilmoituksista ei ole järjestetty erillistä käsittelyä Helsingin kärjäoikeudessa."

Kärjäsihteerin mukaan erilläänsäilyttämispäätösilmoitukset eivät kulje missään vaiheessa ennen istuntoa tuomareiden kautta. Tuomari saa pakkokeinoistunnossa käsiteltävät jutut istunnon sihteeriltä noin päivää ennen varsinaista käsittelypäivää.

Kärjäsihteeri ei ole koskaan saanut varsinaisia kirjallisia ohjeita tai määräyksiä juuri näiden asioiden käsittelystä koko työuransa aikana. Sinä aikana, jolloin hän on ollut kansliaesimiehenä, hänellä on ollut käytettävissään pakkokeinotuomareiden menettelytapaohjeet. Hän on saanut tiedon käytännön menettelystä muilta sihteeereiltä, eikä ole koskaan edes epäillyt, että Helsingin kärjäoikeudessa olisi näiden asioiden kanssa menetelty jotenkin lainvastaisesti.

Kärjäsihteerin mukaan on myös mahdollista, ettei kaikille erilläänsäilyttämispäätösilmoituksille merkitä lainkaan diaarinumeroa, eli ne eivät tule missään vaiheessa kärjäoikeuden istuntoon. Nämä tapaukset ovat sellaisia, joissa 96 tunnin määräaika on mennyt umpeen, eli ulkomaalainen on päästetty pois säilöstä, ennen kuin säilöönottoasia olisi pitänyt ottaa kärjäoikeuden käsittelyyn. Näistä tapauksista kukaan kärjätuomari ei tule koskaan tietämään, vaan

nämä säilöönottopäätökset ja ilmoitukset säilöönoton päättymisestä pannaan pakkokeinokansliassa mappiin "säilöönotto päättynyt".

Käräjäsihteeri kertoo, että kenellekään Helsingin käräjäoikeudessa ei ole hänen tietääkseen juolahtanut mieleen näiden reilun kymmenen vuoden aikana, että erillään säilyttämispäätökset pitäisi käsitellä neljän vuorokauden sisällä siitä, kun erillään säilyttäminen on alkanut, ja ettei niitä voisi käsitellä säilöönottoa koskevan asian yhteydessä. Tällaisia erillisiä istuntoja eivät ole kaivanneet edes säilöönotettujen avustajat.

Nykyinen laamanni kertoo 9. 11.2015 kuultavan asemassa aloittaneensa Helsingin käräjäoikeuden laamannina 1.8.2015. Hän kertoo erillään säilyttämistä koskevien ilmoitusten käsitteilyä muutetun vuoden 2015 aikana ennen hänen viranhoitonsa alkua.

Kirjallisesta aineistosta

Esitutkintapöytäkirjan liitteenä on 21.7.2006–28.4.2015 tehdyt päätökset erillään säilyttämisestä ajalla 21.7.2006–28.4.2015. Yhteensä päätöksiä on 246. Selvityksen mukaan kaikista päätöksistä on ilmoitettu telefaxilla Helsingin käräjäoikeuteen.

Esitutkinnassa on pyritty selvittämään erityisesti sellaiset tapaukset, joissa erillään säilyttäminen on kestänyt vähintään neljä vuorokautta eli joissa käsittelyn ehdoton takaraja on ylitetty.

Päätöksistä yhteensä 15 on tehdyn koontilistan mukaan kestänyt vähintään neljä "päivää". Tutkittavana olevan rikosepäilyn näkökulmasta 11 vanhimman päätöksen kohdalla – arvioitaessa päätöksiä yksittäin – epäillyn rikoksen syyteoikeus olisi vanhentunut. Minkään näiden jäljelle jäävän neljän tapauksen osalta ei ole pystytty selvittämään, kenen käräjätuomarin vastuulla käsittely olisi ollut, koska erillään säilyttämistä koskevia ilmoituksia ei ole diaarissa eikä jaettu tuomareille.

Helsingin käräjäoikeudesta ei ole saatavissa ennen 14.10.2014 sinne saapuneita ilmoituksia erillään säilyttämisistä.

3.2

Oikeusohjeita

Ulkomaalaisen ottaminen säilöön

1.5.2004–30.6.2015 voimassa olleen ulkomaalaislain 121 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalainen voitiin määrätä otettavaksi säilöön, jos

- 1) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän piileskelemällä, pakenemalla tai muulla tavoin menetellen estää tai huomattavasti vaikeuttaa itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;
- 2) säilöönotto on tarpeellinen epäselvän henkilöllisyyden selvittämiseksi; taikka
- 3) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa hänen syyllistyvän rikokseen Suomessa.

1.7.2015 alkaen säilöön ottamisen perusteet lisääntyivät.

30.6.2015 saakka voimassa olleen ulkomaalaislain 123 §:n 2 momentin mukaan säilöön otettu ulkomaalainen oli mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön.

Erillään säilyttämisestä säilöön ottamisen yhteydessä

1.3.2002 voimaan tulleen säilölain 8 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalainen voidaan säilyttää erillään muista säilöön otetuista ulkomaalaisista, jos:

- 1) hän aiheuttaa vaaraa omalle tai muiden hengelle taikka terveydelle taikka vakavaa vaaraa säilöönottoyksikön turvallisuudelle tai järjestykselle;
- 2) erillään säilyttäminen on tarpeen hänen suojaamiseksi henkeä, terveyttä tai turvallisuutta välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta; tai
- 3) erillään säilyttäminen on poikkeuksellisesti välttämätöntä maahantuloedellytysten tai henkilöllisyyden selvittämisen turvaamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan säilöönottoyksikön johtajan täytyy arvioida uudelleen 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu erillään säilyttämisen tarve niin usein kuin siihen on syytä, kuitenkin vähintään joka kolmas päivä.

Erillään säilyttämisestä päättämisestä ja menettelystä

1.3.2002–30.6.2015 voimassa olleen säilölain 10 §:n mukaan päätöksen säilöön otetun ulkomaalaisen 8 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua erillään säilyttämisestä tekee säilöönottoyksikön johtaja. Päätöksestä on ilmoitettava siten kuin säilöönotosta ilmoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 48 §:n 1 ja 4 momentissa. Erillään säilyttämisen jatkuessa ilmoitus tehdään vähintään kahden viikon välein.

Todettakoon, että säilölain 10 §:n 1 momentin viittaus ennen vuotta 2004 voimassa olleen ulkomaalaislain (378/1991) 48 §:n 1 ja 4 momenttiin on korjattu viittaukseksi ulkomaalaislain (301/2004) 124 §:n 1 momenttiin lailla 26.6.2015/814 (HE 172/2014 vp).

10 §:n 3 mukaan erillään säilyttämistä tai poliisin pidätystiloihin sijoittamista koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovelletaan muutoin, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä.

Säilölain voimaantulon aikaan voimassa olleen ulkomaalaislain (378/1991) 48 § kuului seuraavasti:

Säilöönotosta ja 47 §:n 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Ilmoitus voidaan tehdä puhelimitse. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä toimitettava kirjallisena asianomaiselle käräjäoikeudelle.

Käräjäoikeuden on otettava säilöön ottamista ja 47 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Edellä mainitun momentin 2 kohdassa tarkoitettua tapauksessa asia on otettava käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta.

Käräjäoikeus on säilöön ottamista koskevassa asiassa päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin käräjäoikeuden istunnosta säädetään.

Laskettaessa 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja määräaikoja ei sovelleta säädettyjen määräaikojen laskemisesta annetun lain (150/30) 5 §:ää.

Lain 48 a §:ssä säädettiin menettelystä käräjäoikeudessa:

Säilöön ottamista ja 47 §:n 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskevan päätöksen tehneen tai tämän määräämän virkamiehen on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä.

Asian käsittelyssä käräjäoikeudelle on esitettävä selvitys säilöönoton ja säilöön otetun ulkomaalaisen poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä. Säilöön otettu ulkomaalainen on tuotava käräjäoikeuden istuntoon ja häntä on kuultava siellä säilöönoton ja poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä.

Asian käsittely voidaan lykätä vain erityisistä syistä. Säilöönotto jatkuu asian seuraavaan käsittelyyn, jollei käräjäoikeus toisin määrää.

Säilölakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 192/2001 vp) erillään säilyttämisestä ja poissiirtämisestä päättämistä koskevan 10 §:n kohdalla todetaan muun muassa, että ”käräjäoikeudessa sovellettaisiin sekä erillään säilyttämistä että poliisin pidätystiloihin siirtämistä koskevan asian käsittelyyn, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamisesta koskevan asian käsittelystä.” (s. 29). Muutoksenhakuoikeuden rajoituksia koskevan 27 §:n kohdalla hallituksen esityksessä todetaan muun muassa, että ”erillään säilyttämistä tai poliisin säilytystiloihin siirtämistä koskeva päätös tulisivat käräjäoikeuden arvioitaviksi niiden säännösten mukaan, joita sovelletaan muutoin ulkomaalaislain mukaan säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelyyn.” (s. 37).

Alkuperäistä ulkomaalaislakia (378/1991) koskevassa hallituksen esityksessä (HE 47/1990 vp) säilöönottamisen käräjäoikeuskäsittelyä – johon siis säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa tältä osin viitataan – perusteltiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleen määräyksellä: Jokaisella, jolta on riistetty hänen vapautensa, on oikeus vaatia, että vapaudenriiston laillisuus tutkitaan pikaisesti tuomioistuimessa ja että hänet vapautetaan, mikäli toimenpide ei ole laillinen.

Säilölakia koskevassa hallituksen esityksessä HE 192/2001 vp todettiin, että ehdotettu ulkomaalaisen säilyttäminen erillään muista säilöön otetuista ja siirtäminen poliisin pidätystiloihin lisäisivät jo säilöön otetun ulkomaalaisen vapaudenriiston astetta. Jotta nämä vapaudenriiston astetta lisäävät päätökset voitaisiin saattaa tuomioistuimen arvioitaviksi, ehdotettiin, että sekä erillään säilyttämisestä että poliisin siirtämisestä ilmoitettaisiin käräjäoikeudelle siten kuin säilöönotosta ilmoittamisesta säädetään ulkomaalaislain 48 §:n 1 ja 4 momentissa. Toimenpiteen jatkuessa ilmoitus tehtäisiin vähintään kahden viikon välein. Erillään säilyttämistä ja poliisin pidätystiloihin siirtämistä koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovellettaisiin muutoin, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä. Näin turvattaisiin ulkomaalaisen oikeussuojan tarve sekä erillään säilyttämisestä päätöksen että poliisin pidätystiloihin siirtöpäätöksen suhteen.

1.5.2004 voimaan tulleessa uudessa ulkomaalaislaissa (301/2004) säilöön ottamisesta ilmoittamisesta, tuomioistuinkäsittelystä ja menettelystä käräjäoikeudessa säädettiin lain 124 ja 125 §:ssä:

124 §

Säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään säilöön ottamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta säilyttämispaikkakunnan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle sen mukaan kuin oikeusministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Ilmoitus voidaan tehdä puhelimitse tai sähköisesti. Puhelimitse tehty ilmoitus on viipymättä toimitettava kirjallisena käräjäoikeudelle.

Käräjäoikeuden on otettava säilöön ottamista ja 123 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettua poikkeuksellista sijoittamista koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Mainitun momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa asia on otettava käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta.

Käräjäoikeus on säilöön ottamista koskevassa asiassa päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Käräjäoikeuden istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin käräjäoikeuden istunnosta säädetään.

Laskettaessa tässä pykälässä tarkoitettuja määräaikoja ei sovelleta, mitä säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) 5 §:ssä säädetään.

125 §

Säilöön ottamisesta ja 123 §:n 3 momentissa tarkoitettua poikkeuksellisesta sijoittamisesta päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä.

Asian käsittelyssä käräjäoikeudelle on esitettävä selvitys säilöön ottamisen ja säilöön otetun ulkomaalaisen poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä. Säilöön otettu on tuotava käräjäoikeuden istuntoon, ja häntä on kuultava siellä säilöön ottamisen ja poikkeuksellisen sijoittamisen edellytyksistä.

Asian käsittelyä voidaan lykätä vain erityisistä syistä. Säilöön ottaminen jatkuu asian seuraavaan käsittelyyn, jollei käräjäoikeus toisin määrää.

Lakia 301/2004 koskevassa hallituksen esityksessä (HE 28/2003 vp) 123 §:n kohdalla todettiin: "Säännös ehdotetaan otettavaksi uuteen lakiin samansisältöisenä kuin se on 1 päivänä maaliskuuta 2002 voimaan tulleessa laissa (117/2002). Sama koskee jäljempänä 124, 125 ja 128 §:n säännöksiä."

Käräjäoikeutta koskevia säännöksiä

Käräjäoikeuslain 1 a §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeudessa on laamannin ja käräjätuomarin virkoja. Pykälän 3 momentin mukaan laamanni on hallintoasioissa viraston päällikkö.

Käräjäoikeuslain 18 a §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeudessa voi olla toimintayksikköinä osastoja.

Käräjäoikeuslain 18 e §:n 1 momentin (voimaan 1.7.2011) mukaan osaston johtaja johtaa osaston työskentelyä. Hän huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Hänen tulee valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta osaston ratkaisuisissa.

Käräjäoikeuslain 21 §:n 2 momentin mukaan työskentelyn järjestämisestä käräjäoikeudessa määrätään tarkemmin työjärjestyksessä, jonka vahvistaa käräjäoikeuden laamanni. Jos käräjäoikeudessa on osastoja tai yhtä useampi kanslia, osastoista ja kanslioista sekä niiden toiminnan järjestämisestä määrätään työjärjestyksessä.

Käräjäoikeusasetuksen 12 §:n 1 momentin mukaan laamannin tulee valvoa, että asiat käsitellään huolellisesti ja nopeasti sekä seurata, että lakia sovelletaan yhdenmukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan käräjäoikeuden lainoppineiden jäsenten sekä muiden virkamiesten ja työ-sopimussuhteessa olevan henkilökunnan tehtävistä määrätään tarkemmin työjärjestyksessä.

Helsingin käräjäoikeuden työjärjestyksissä määrätään muun muassa käräjäoikeuden tehtävistä ja toiminta-ajatuksista sekä laamannin ja osaston johtajan tehtävistä.

Työjärjestysten **1.3.2010, 1.1.2013, 1.1.2014 ja 1.1.2015** mukaan Helsingin käräjäoikeuden ja sen henkilökunnan tehtävänä on suorittaa käräjäoikeuden lakisääteiset tehtävät. Käräjäoikeuden toiminta-ajatuksena on antaa oikeusturvaa yksityisille kansalaisille ja yhteisöille laadukkaasti, varmasti ja nopeasti sekä kohtuullisin kustannuksin.

Edellä mainittujen työjärjestysten mukaan laamannin tehtävänä on muun muassa johtaa käräjäoikeutta ja vastata siitä, että käräjäoikeus toteuttaa toiminta-ajatuksensa mukaiset tehtävät. Laamannin tehtäviin kuuluvat muun muassa strateginen johtaminen, viraston toiminnan kokonaisvaltainen suunnittelu ja kehittäminen.

Työjärjestysten mukaan osaston johtaja muun muassa johtaa osaston työskentelyä (työjärjestykset 1.1.2013, 1.1.2014 ja 1.1.2015) ja käyttää päätösvaltaa osaston asioissa (työjärjestys 1.1.2015). Osaston johtaja vastaa osaston toimivuudesta tulostavoitteiden mukaisesti (1.3.2010, 1.1.2013, 1.1.2014 ja 1.1.2015). Osaston johtaja huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta (1.3.2010, 1.1.2013, 1.1.2014).

Rikosoikeudellista ja virkavastuuta koskevia säännöksiä

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 17 §:n 1 momentin viranhaltijan on suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä sekä työnantajan työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Rikoslain 40 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin edellä tässä luvussa tai 11 luvun 9 a §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava virkavelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rikoslain 40 luvun 10 §:n mukaan, jos virkamies virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta muulla kuin 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta varoitukseen tai sakkoon.

3.3

Syyteharkinta

3.3.1

Rikosoikeudellisen virkavastuun edellytyksiä

Lain säännösten ja niitä koskevan hallituksen esityksen perusteella pidän yksiselitteisen selvänä, että säilöönottoyksikön johtajan päättämä erillään säilyttämistä koskeva asia on käsiteltävä käräjäoikeudessa niin kuin ulkomaalaislaissa säädetään säilöönottamista koskevan asian käsittelystä. Erillään säilyttämisestä päättäneen virkamiehen on viipymättä ja viimeistään erillään säilyttämisen alkamista seuraavana päivänä ilmoitettava asiasta käräjäoikeudelle. Kärä-

jäoikeuden on otettava erillään säilyttämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua erillään säilyttämisen alkamisesta. Erillään säilyttämisestä päättäneen virkamiehen on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä ja esitettävä selvitys erillään säilyttämisen edellytyksistä. Erillään säilytettävä on tuotava käräjäoikeuden istuntoon ja häntä on kuultava siellä erillään säilyttämisen edellytyksistä. Vastoin esitutkinna- sa rikoksesta epäiltyjen taholta esitettyä kysymys ei käsitykseni mukaan ole tulkinnanvarainen tai epäselvästi säännelty.

Totean, että olen 27.10.2015 tehnyt tarkastuksen Joutsenon säilöönottoyksikköön ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuteen. Tarkastusaineistoon sisältyy neljä päätöstä, joissa erillään säilyttä- minen on käsitelty käräjäoikeudessa edellä todetun mukaisesti.

Rikoslain virkavelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset

Rikoslain 40 luvun 9 §:n mukaan rangaistaan sitä, joka virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin muualla rikoslain 40 luvussa tai rikoslain 11 luvun 9a §:ssä säädetyllä tavalla rik- koo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuu- tensa. Lisäedellytyksenä on, ettei teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Rikoslain 40 luvun 10 §:ssä säädetään virkatoiminnassa noudatettavien säännöksiin tai määräyksiin perustuvan vir- kavelvollisuuden rikkomisesta huolimattomuudesta.

Rikoslain 40 luvun 9 ja 10 §:ssä edellytetään, että kysymys on "virka-toiminnassa noudatetta- vien säännösten tai määräysten" rikkomisesta. Tämä tarkoittaa sitä, että virkamiehen virkavel- vollisuuden on perustuttava sellaisiin säännöksiin tai määräyksiin, joita virkamies on velvolli- nen virkatoiminnassaan noudattamaan (esim. Ilkka Rautio, teoksessa Rikosoikeus, 2009, s. 1129). Esimerkiksi korkeimman oikeuden tuomiossa KKO:2014:86 on todettu, että "rikoslain 40 luvun säännösten sanamuodoista ilmenee, että kysymys siitä, millainen menettely on vir- kavelvollisuuden rikkomisena rangaistavaa, määräytyy muun säännöksen tai määräyksen pe- rusteella. Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuu, että virkatoiminnassa noudatetta- van, säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuuden sisältö on oltava selvästi määriteltävissä, jotta teko olisi mainittujen säännösten nojalla rangaistava."

Rikoslain 40 luvun 10 §:n mukainen tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen krimi- nalisoi huolimattomuudesta tai varomattomuudesta tehdyn virkavelvollisuuden rikkomisen. Huolimattomuus ja varomattomuus kuvaavat sitä, että tekijä ei ole noudattanut teko- olosuhteissa vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta ja on sen vuoksi menetellyt virkavel- vollisuuden vastaisesti (Rautio, mt., s. 1141). Rikoslain 3 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan teki- jän menettely on huolimatonta, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaaditta- vaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan.

Virkavelvollisuuden perustuminen sääntöihin ja määräyksiin

Virkarikoslainsäädännön uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 58/1988 vp) todettiin, ettei virkavelvollisuuden vastaisen menettelyn sisältöä ole mahdollista määritellä tyh- jentävästi yksistään lakien ja asetusten perusteella, vaan tuolloin joudutaan pakostakin yhä edelleen turvautumaan noita säännöksiä täydentäviin valtioneuvoston päätöksiin, muihin oh- jeiseihin ja määräyksiin ja jopa vakiintuneeseen käytäntöön. Edelleen hallituksen esityksessä todettiin, että virkamieslain virkavelvollisuutta koskeva säännös saattaa sinänsä olla siinä määrin yleisluontoinen, että sitä tulkittaessa joudutaan joissakin tapauksissa ottamaan huomi- oon asiaan liittyvien yksityiskohtaisempien säännösten ja määräysten lisäksi myös vakiintunut

hallintokäytäntö. Toisaalta edellytys virkavelvollisuuden perustumisesta säännöksiin tai määräyksiin ja rikosoikeudessa noudatettava legaliteettiperiaate rajoittavat mahdollisuutta johtaa rangaistavuuden perustavia velvollisuuksia kovin yleispiirteisistä säännöksistä (Rautio, mt.s, s. 1130).

Tuoreesta oikeuskäytännöstä voidaan ottaa esille Helsingin hovioikeuden lainvoimainen tuomio HelHO:2014:5 (R 13/1584,19.6.2014, 1279). Tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista koskevassa asiassa hovioikeudella ei ollut aihetta arvioida asiaa toisin kuin kärjäoikeus oli tuomionsa perusteluissa lausunut sovellettavista säännöksistä ja niiden tulkinnasta. Hovioikeus hyväksyi kärjäoikeuden perustelut siitä, että syyttäjän vetoamat lainkohdat määrittelevät kysymyksessä olevassa tapauksessa laillisuusperiaatteen edellyttämin tavoin riittävän täsmällisesti syytettyjen virkavelvollisuuden sisältöä ja voivat siten tulla sovellettaviksi rangaistavaa käyttäytymistä määrittelevinä normeina.

Kärjäoikeus oli todennut muun muassa seuraavaa:

Virkavelvollisuuden niin tahallinen kuin tuottamuksellinenkin rikkominen ovat rikoslaissa niin sanottuja avoimia rangaistussäännöksiä. Rikoslain 40 luvun 9 ja 10 §:n nojalla syyksilukeminen edellyttää, että väitetty virkavelvollisuuden rikkominen voidaan perustaa riittävän täsmällisiin säännöksiin ja määräyksiin. Pelkkä kodifioimaton tai yksilöimätön hallintotapa tai -kulttuuri ei voi olla rangaistusvastuun perusteena.

Rikoslain 3 luvun 1 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaan teon rangaistavuuden edellytykset ilmaisevan aineellisen säännöksen tulee olla kirjoitettu rikossäännökseltä vaadittavalla tarkkuudella. Virkavelvollisuuden rikkomisesta tuomitseminen edellyttää siten, että virkatoiminnassa noudatettavan, säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuuden sisältö on selvästi määriteltävissä.

Syyttäjä on katsonut, että B:n ja A:n toiminta kohdassa 1 on rikkonut sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n 1 kohtaa ja muun ohella terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 1 §:ää eli että heidän virkavelvollisuutensa ovat kysymyksessä olevassa tilanteessa perustuneet sanottuihin säännöksiin.

Syyttäjä on katsonut, että C:n ja A:n toiminta kohdassa 2 on rikkonut sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n 1 kohtaa, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 1 §:ää ja 11 §:n 1 momenttia ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 4 §:ää eli että heidän virkavelvollisuutensa ovat kysymyksessä olevassa tilanteessa perustuneet sanottuihin säännöksiin.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n 1 kohdassa sanotun viraston tehtäväksi on säädetty huolehtia terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa sille säädetystä lupahallinnosta, ohjauksesta ja valvonnasta. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 1 §:n 1 kohdassa on lain tarkoituksena säädetty olevan edistää potilasturvallisuutta sekä terveydenhuollon palvelujen laatua varmistamalla, että sanotussa laissa tarkoitettulla terveydenhuollon ammattihenkilöllä on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus. Viimeksi mainitun lain 11 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa Suomessa lääkärin tai hammaslääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä EU- tai ETA-valtion kansalaiselle, joka on suorittanut kyseiseen ammattiin johtavan, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymän koulutuksen EU- tai ETA-alueen ulkopuolella ja joka on osoittanut täyttävänsä valtioneuvoston asetuksella säädetyt mahdolliset muut pätevyysvaatimukset.

Edellä mainittujen lainkohtien lisäksi on vedottu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 4 §:ään, jonka mukaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi hakemuksesta erityisestä syystä myöntää tilapäisesti luvan toimia laillistetun ammattihenkilön tehtävässä julkisen terveydenhuollon toimintayksikössä EU- tai ETA-valtion kansalaiselle, joka on suorittanut terveydenhuollon ammattihenkilön koulutuksen Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että virkavelvollisuuden ei tarvitse suoraan ilmetä säännöksistä tai määräyksistä, vaan riittää, että virkavelvollisuus perustuu niihin. Virkavelvollisuuden voidaan sanoa perustuvan säännökseen tai määräykseen, kun säännös tai määräys antaa edes jonkinlaisia viitteitä virkavelvollisuuden sisällöstä. (Viljanen teoksessa Frände ym. Keskeiset rikokset, 2010, sivut 610-611). Oikeuskäytännössä säännösten ja määräysten täsmällisyyttä on käsitelty ainakin tapauksissa KKO:1998:41, 1999:46, 2000:112 ja 2007:46. Oikeuskäytäntö vahvistaa sen, että virkavelvollisuuksien rikkomisesta ei ole kysymys, ellei virkavelvollisuuksien rikkomisen ai-

neellista sisältöä ole määritelty riittävän täsmällisesti, mutta toisaalta, että rangaistusvastuu ei esty vain sen takia, että kaikkea ei ole nimenomaisesti säädetty.

Asiassa on edellä kuvatuin tavoin riidatonta, että B, C ja A ovat olleet virkasuhteessa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon. Riidatonta on edelleen, että A on toiminut virastossa luvat -prosessiin kuuluneessa ammatti- ja toimintaoikeudet-ryhmässä ylitarkastajana ja B ryhmän esimiehenä ja C lupaosaston johtajana. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävänä on sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 2 §:n nojalla huolehtia terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa sille säädetystä lupahallinnosta, ohjauksesta ja valvonnasta.

Syytekohta 1:

Kun Valviraan on saapunut syytekohtassa 1 selostettu ilmoitus koskien sitä, että X:llä, joka toimi viraston luvan saaneena lääkärinä Suomessa, ei ole hänen aiemmin Venäjällä suoritetuksi ilmoittamaansa lääkärin koulutusta, A on aiemmin todettujen virkatehtäviensä vuoksi saanut selvitettyäkseen X:ää koskeneen ilmoituksen paikkansapitävyyden ja sen edellyttämät muut mahdolliset toimet. A on ryhtynytkin toimenpiteisiin ilmoituksen paikkansapitävyyden selvittämiseksi keskustelemalla ilmoituksesta ja sen mahdollisesti vaatimista toimista esimiehensä B:n kanssa ja selvittämällä tutkintotodistuksen aitoutta Opetushallitukselta. A:n ja B:n virkatehtäviin on riidattomasti kuulunut selvittää ilmoitusta ja siten valvoa, että X:llä oli lääkärin ammatin harjoittamisen edellyttämän luvan ja siten lääkärin ammatin edellyttämä koulutus.

B:n ja A:n on viraston virkamiehinä, B:n luvat-prosessiin kuuluvan ammatti- ja toimintaoikeudet -ryhmän esimiehenä ja A:n ylitarkastajana, tullut asiaa eli syytteessä mainittua ilmoitusta käsitellessään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 1 §:n nojalla edistää potilasturvallisuutta ja terveydenhuollon palvelujen laatua varmistamalla, että terveydenhuollon ammattihenkilöllä eli lääkärin ammatin harjoittamisen luvan saaneella X:llä, on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus eli lääkärin koulutus. Käräjäoikeus katsoo, että B:n ja A:n virkatehtävien sisältö on ollut rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä täsmällisyydellä sanotuilla syyttäjän vetoamilla lain tasoilla säännöksillä määrätty.

Syytekohta 2:

Kun sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon on 10.5.2010 saapunut syytekohtassa 2 selostettu ylilääkärin tekemä selvityspyyntö koskien Y:n lääkärintutkintoa, A on aiemmin todettujen virkatehtäviensä vuoksi saanut käsiteltäväkseen selvityspyynnön ja sen edellyttämät muut mahdolliset toimet. A on ryhtynytkin toimenpiteisiin ilmoituksen paikkansapitävyyden selvittämiseksi selvittämällä tutkintotodistuksen aitoutta Opetushallitukselta. A on siis katsonut virkatehtäviinsä kuuluneen selvittää ilmoitusta ja siten valvoa, että Y:lle ei myönnetä hänen hakemaansa lupaa lääkärin ammatin harjoittamiseen, ellei hänellä ole luvan myöntämisen edellyttämää koulutusta.

C:n ja A:n on viraston lupaosaston virkamiehinä, C:n sanotun osaston johtajana ja A:n ylitarkastajana, tullut syytteessä mainittua lääkärin ammatin luvan myöntämistä eli hakemuksia käsitellessään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 1 §:n nojalla edistää potilasturvallisuutta ja terveydenhuollon palvelujen laatua varmistamalla, että terveydenhuollon ammattihenkilöllä eli lääkärin ammatin harjoittamisen luvan hakijalla Y:llä, on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus eli lääkärin koulutus. A:n on tullut hakemusta ja selvityspyyntöä käsitellessään ja C:n hakemusta ratkaistessaan viimeksi mainitun lain 11 §:n 1 momentin ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 4 §:n nojalla varmistaa, että Venäjällä eli EU- tai ETA-alueen ulkopuolella suoritetuksi ilmoitettu koulutus on suoritettu ja että se on sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymä. Päätökset, (kirjallinen todiste 5) joilla C on A:n esittelyistä myöntänyt Y:lle edellä selostetut luvat, ovat perustuneet mainittuihin terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 11 §:ään ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 4 §:ään. Käräjäoikeus katsoo, että C:n ja A:n virkatehtävien sisältö on ollut rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä täsmällisyydellä sanotuilla syyttäjän vetoamilla lain ja valtioneuvoston asetuksen tasoilla säännöksillä määrätty.

Tämänkin ratkaisun perusteella virkavelvollisuuden sisällön ei siis tarvitse suoraan ilmetä säännöksistä tai määräyksistä, vaan riittää, että virkavelvollisuus perustuu niihin.

Teon vähäisyysarviointi

Rikoslain 40 luvun 9 ja 10 § sisältävät erityisen rangaistavuuden edellytyksen: "eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen".

Vähäisyys-kriteeriä säädettyä todettiin, että "rangaistavuuden ulottaminen vähäisiin, lähinnä määrättyä menettelytapaa koskevien säännösten rikkomuksiin, joilla ei ole viran asianmukaisen hoidon tai yksityisten etujen kannalta mainittavampaa merkitystä, ei nykyoloissa ole tarkoituksenmukaista." (HE 58/1988 vp. s. 19).

Esimerkiksi vesioikeuden jäsenten tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista koskevassa tuomiossaan KKO:2000:40 korkein oikeus viittasi hovioikeuden lausumaan, jonka mukaan kysymyksen ollessa "tuomioistuinta kohtaan tunnettavasta luottamuksesta ja tuomiovallan käyttöön liittyvästä tärkeästä kysymyksestä", eivät ratkaistavana olleen asian merkitys ja tarve voida luottaa tuomioistuimen puolueettomuuteen puoltaneet menettelyn katsomista vähäiseksi.

Tuomiossaan KKO:2001:54, joka koski syyttäjän laiminlyöntiä nostaa syyte määräajassa vangittuna ollutta epäiltyä vastaan, korkein oikeus katsoi, että laiminlyöntiä ei voitu pitää vähäisenä muun muassa siksi, että "leväperäisyys tällaisten määräaikojen noudattamisessa heikentää asianosaisten oikeusturvaa ja yleistä luottamusta syyttäjien kykyyn hoitaa tehtäviään".

Vähäisyysarviointissa on siis otettu huomioon muun muassa se, miten tutkittavan menettelyn voidaan arvioida vaikuttavan oikeusturvaan ja virkamiehen tai tuomioistuimen toimintaan kohdistuvaan luottamukseen.

Tässä tapauksessa kysymys on perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen puuttuvasta, vapaudenriiston astetta lisäävästä turvaamistoimenpiteestä ja sen laillisuuden tuomioistuinkontrollista eli toimenpiteen kohteen oikeusturvan ja tuomioistuimen tehtävien kannalta keskeisestä asiasta.

Erillään säilyttämistä koskevien asioiden kategorinen käsittelemättä jättäminen kärjäoikeudessa on joka tapauksessa vaarantanut erillään säilytettyjen oikeusturvaa. Jälkikäteen ei ole varmuudella pääteltävissä, onko laiminlyönti johtanut myös konkreettisiin oikeudenloukkauksiin. Esimerkiksi pelkästään erillään säilyttämistä koskevien päätösten perusteella ei voida varmuudella tietää, mikä olisi ollut asian lopputulos kärjäoikeudessa. Kärjäoikeuden suullisessa käsittelyssä, jossa erillään säilytettävää on kuultava henkilökohtaisesti, asia voi tulla toisenlaiseen valoon kuin erillään säilyttämistä koskevassa päätöksessä on esitetty.

3.3.2

Säilöönottoyksikön henkilökunta

Suoritettujen esitutkinnan perusteella säilöönottoyksikön johtaja ja hänen sijaisenaan toimineet henkilöt ovat säädetyn mukaisesti ilmoittaneet päätöksistään säilöönottoyksikössä erillään säilytettäväksi määräämistään henkilöistä. Tältä osin asiassa on toimittu lainmukaisesti eikä asiassa ole ollut syytä epäillä virkavelvollisuuden laiminlyöntiä.

Katsoin esitutkimääräyksessäni, että erillään säilyttämisestä päättäneellä virkamiehellä on osaltaan velvollisuus huolehtia siitä, että erillään säilyttämistä koskevat ilmoitukset käsitellään kärjäoikeudessa lain mukaisesti. Tämä johtuu siitä, että erillään säilyttämisestä päättänyt virkamies on hyvin keskeisessä roolissa päätöksen tuomioistuinkontrollissa.

Säilölain ja ulkomaalaislain perusteella menettely erillään säilyttämisestä päättämisen jälkeen on seuraava:

- Virkamiehen on ilmoitettava tekemästään päätöksestä kärjäoikeudelle viipymättä ja viimeistään erillään säilyttämisen alkamista seuraavana päivänä.
- Tämän jälkeen kärjäoikeuden on otettava asia käsittelyyn viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua erillään säilyttämisen alkamisesta.
- Erillään säilyttämisestä päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on oltava läsnä asiaa kärjäoikeudessa käsiteltäessä.
- Tämän virkamiehen on esitettävä selvitys erillään säilyttämisen edellytyksistä.
- Erillään säilytettävä on tuotava kärjäoikeuden istuntoon ja häntä on kuultava siellä erillään säilyttämisen edellytyksistä.

Johtaja

Esitutinnan perusteella johtaja A on aloittanut Helsingin säilöönottoyksikön johtajana 1.10.2005. A on johtajana tehnyt valtaosan tutkittavana olevana ajankohtana tehdyistä päätöksistä erillään säilyttämisistä (107). A on kuitenkin huolehtinut ainoastaan edellä kerrotuista ensimmäisestä vaiheesta, eli ilmoittanut kärjäoikeudelle päätöksestään.

Kun kärjäoikeudesta ei ole tullut ilmoitusta asian käsittelemisestä, A:n virkaan kuuluvien säilölain 10 §:ään sekä ulkomaalaislain 124 ja 125 §:iin perustuvien tehtävien asianmukainen hoitaminen olisi edellyttänyt, että hän olisi selvittänyt kärjäoikeudesta, onko ilmoitus tullut perille ja miksi ilmoitusta tuomioistuinkäsittelystä ei ole tullut. Laiminlyödessään tämän A on rikkonut virkavelvollisuuttaan. Jos A olisi tiedustellut asiaa, menettelyvirhe olisi todennäköisesti havaittu kärjäoikeudessa.

Rikoslain 3 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan. A:n olisi kysymyksessä olevissa olosuhteissa pitänyt tietää rikkovansa virkavelvollisuutensa ja hänellä on ollut edellytykset tietää tämä.

Säilöönottoyksikön johtajana A:n on tullut tuntea erillään säilyttämisen tuomioistuinkontrollia koskevien säilölain ja ulkomaalaislain säännösten sisältö eikä hänen osaltaan erehtymistä säännösten ja hänen niihin perustuvien velvollisuuksien sisällöstä voida pitää rikoslain 4 luvun 2 §:ssä tarkoitettuihin tavoin ilmeisen anteeksi annettavana.

Kysymys on ollut vapauden rajoittamisen laillisuuden tutkimisesta riippumattoman tuomioistuimen toimesta ja siten erillään säilytettävän oikeusturvan kannalta oleellisesta asiasta eikä tekoa voida katsoa kokonaisuutena arvostellen vähäiseksi.

Johtajan sijaiset

Käsitykseni mukaan A:n sijaisina toimineilta henkilöiltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta ei voida asettaa yhtä korkealle tasolle kuin A:n kohdalla. A:n asema säilöönottoyksikön johtajana korostaa hänen velvollisuuksiaan asiassa.

Rikoslain 4 luvun 2 §:ssä säädetään kieltoerehdyksestä. Sen mukaan, jos tekijän erehtyy pitämään tekoaan sallittuna, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos erehtymistä on pidettävä ilmeisen anteeksiannettavana seuraavien seikkojen vuoksi: 1) lain puutteellinen tai virheellinen

julkistaminen; 2) lain sisällön erityinen vaikeaselkoisuus; 3) viranomaisen virheellinen neuvo, tai 4) muu näihin rinnastettava seikka.

A:n sijaisina toimineiden henkilöiden osalta katson, että heidän osaltaan sovellettavaksi voi tulla edellä mainittu 4 kohta. Esitutinnan perusteella on ilmeistä, että A:n sijaisina toimineet henkilöt ovat erehtyneet pitämään menettelyään lainmukaisena, koska henkilö, jonka sijaisena he ovat toimineet, on toiminut tällä tavalla. Katson, että E:n, F:n ja G:n erehtymistä on pidettävä rikoslain 4 luvun 2 §:n 4 kohdan tarkoittamin tavoin ilmeisen anteeksiannettavana eivätkä rangaistusvastuun edellytykset heidän osaltaan täyty. Asia ei heidän osaltaan anna aihetta enempiin toimenpiteisiin.

3.3.3

Käräjäoikeuden henkilökunta

Esitutinnan perusteella ilmoitukset Helsingin säilöönottoyksiköstä on lähetetty telefaksilla Helsingin käräjäoikeuteen. Todistajan kertomuksen mukaan erillään säilyttämispäätöksistä ei ole järjestetty erillistä käsittelyä Helsingin käräjäoikeudessa, vaan ilmoitukset on liitetty säilöönottoasiaa koskevaan juttukansioon.

Esitutinnan perusteella Helsingin käräjäoikeus ei ole milloinkaan ryhtynyt toimenpiteisiin asian käsittelemiseksi, vaikka asia olisi säilölain 10 §:n ja ulkomaalaislain 124 §:n mukaan tullut ottaa käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua erillään säilyttämisen alkamisesta. Säilöönottoyksiköstä ei ole milloinkaan ilmoitettu käräjäoikeudelle erillään säilyttämisen päättymisestä, joten se ei ole milloinkaan voinut olla perusteena käsittelyyn ottamatta jättämiselle.

Käsitykseni mukaan erillään säilyttämisestä tehdyn päätöksen jälkikäteistä tuomioistuinkontrollia voitaisiin puoltaa siinäkin tapauksessa, että erillään säilyttäminen on jo päätynyt. Muussa tapauksessa järjestelmä nimittäin jättäisi mahdollisuuden mielivaltaiselle erillään säilyttämiselle, joka ei koskaan tulisi tuomioistuinkontrollin alaiseksi, jos erillään säilyttäminen lopetettaisiin aina juuri ennen tuomioistuin käsittelyä.

Toisaalta ulkomaalaislain 126 §:n muotoilu viittaa siihen, että käräjäoikeus päättää vain säilöön otetun päästämistä vapaaksi (vastaavasti erillään säilyttämisen lopettamisesta), jos säilössä pitämiselle (vastaavasti erillään säilyttämiselle) ei ole edellytyksiä. Käsitykseni mukaan tämä on vakiintunut oikeuskäytäntö säilöön ottamista koskevissa asioissa.

Tämän vuoksi lähden syyteharkinnassani siitä, että erillään säilyttämistä koskeva asia on otettava käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua erillään säilyttämisen aloittamisesta, mutta jos erillään säilyttäminen on päätynyt ennen tuomioistuin käsittelyä, asia ei ole enää tarvinnut käsitellä.

Käsittelyn järjestäminen on siis laiminlyöty käräjäoikeudessa kategorisesti. Säilöönottoyksiköstä saapuneita ilmoituksia ei ole edes diarioitu eikä jaettu tuomareille siten, että kunkin ilmoituksen käsittelystä vastuussa oleva tuomari olisi yksilöitävissä.

Käräjätuomari D:n mukaan menettelyä on muutettu vuodenvaihteessa 2014–2015. Tosin esitutkintapöytäkirjan liitteenä 7 olevan käräjäoikeuden pakkokeinotuomareiden 16.1.2015 pidetyn kokouksen muistion mukaan ”Aikaisemmin sovittua käytäntöä ei muuteta. Erillään säilyttämisestä voidaan keskustella, mutta siihen ei oteta kantaa.” (Kohta 8.)

Osastonjohtajat

Osastonjohtajien virkavelvollisuuden sisältö ilmenee käräjäoikeuslain 18 e §:stä (1.7.2011 alkaen) ja Helsingin käräjäoikeuden työjärjestyksistä. Mainitun käräjäoikeuslain säännöksen mukaan osaston johtaja johtaa osaston työskentelyä. Hän huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Hänen tulee valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta osaston ratkaisuissa. Käräjäoikeuden työjärjestyksien 2013, 2014 ja 2015 mukaan osastonjohtaja johtaa osaston työskentelyä.

C:n ja D:n osastolle on työjärjestyksen mukaan kuuluneet muun muassa ulkomaalaislain mukaiset säilöönottoasiat. C ja D ovat molemmat kertoneet saaneensa tietää säilöönottoyksikön lähettämistä erillään säilyttämistä koskevista ilmoituksista vasta tämän asian selvittelyn alkajalla. Tämä osoittaa, että osaston johtajat eivät ole edes selvittäneet, minkälaisia asioita osastolle tulee käsiteltäväksi.

Esitutinnan perusteella osastonjohtajina toimineet C ja D ovat laiminlyöneet osastonsa työn yleisen suunnittelun ja järjestämisen niin, että tutkinnan kohteena olevat erillään säilyttämistä koskevat asiat ovat jääneet kokonaan käsittelemättä osastolla.

Pidän selvänä, että jo valtion virkamieslain 14 §:n määräys tehtävien asianmukaisesta suorittamisesta sisältää sen, että osastonjohtajan – joka edellä kohdassa 3.2 selostettujen käräjäoikeuden työjärjestyksien mukaan johtaa osaston työskentelyä ja käyttää päätösvaltaa osaston asioissa – velvollisuus on järjestää osaston toiminta niin, että asiat, jotka lain mukaan tulee käsitellä, otetaan käsiteltäväksi lain säätämässä järjestyksessä.

Kysymykseen tulee tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen. Rikoslain 3 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan.

On selvää, että käräjäoikeuden osastonjohtajan pitää tietää virkavelvollisuutensa sisältö. Osastonjohtajien keskeinen virkavelvollisuus on suunnitella ja järjestää osaston työ niin, että lain mukaan sille kuuluvat asiat tulevat hoidetuksi.

C:llä ja D:llä on ollut myös velvollisuus ja kyky tuntea osastolla käsiteltäviä asioita koskevien lain säännösten sisältö. C:n ja D:n olisi kysymyksessä olevissa olosuhteissa pitänyt tietää rikkovansa virkavelvollisuutensa ja heillä on ollut edellytykset tietää tämä.

Tässä tapauksessa kysymys on perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen puuttuvasta, vapaudenriiston astetta lisäävästä turvaamistoimenpiteestä ja sen laillisuuden tuomioistuinkontrollista eli toimenpiteen kohteen oikeusturvan ja tuomioistuimen tehtävien kannalta keskeisestä asiasta. Koska kysymys on tuomioistuimen lainmukaisten tehtävien hoitamatta jättämisestä, ei tekoa voida pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Kysymys on ollut osastonjohtajien keskeisestä ja olennaisesta virkavelvollisuudesta.

Laamanni

Laamannin osalta käräjäoikeusasetuksen 12 §:ssä säädetään, että hänen tulee valvoa, että asiat käsitellään huolellisesti ja nopeasti sekä seurata, että lakia sovelletaan yhdenmukaisesti. Käräjäoikeuden työjärjestyksien mukaan laamanni vastaa siitä, että käräjäoikeus toteuttaa toi-

minta-ajatuksensa mukaiset tehtävät. Helsingin kärjäoikeuden työjärjestyksissä kärjäoikeuden ja sen henkilökunnan tehtävänä on suorittaa kärjäoikeuden lakisääteiset tehtävät.

B on rikoksesta epäiltynä kuultaessa kertonut hänelle tulleen täytenä yllätyksenä, että säilöönottoyksikkö lähettää kärjäoikeudelle ilmoituksia erillään säilyttämispäätöksistä. B:lle selvisi asia vasta 11.12.2014 lähettämästäni selvityspyynnöstä.

Laki edellyttää erillään säilyttämistä koskevien asioiden käsittelemistä kärjäoikeudessa. Kärjäoikeusasetuksen velvoite valvoa asioiden huolellista ja nopeaa käsittelyä sisältää luonnollisesti myös sen valvonnan, että ne asiat, jotka lain mukaan tulee käsitellä, ylipäätään otetaan käsiteltäväksi lain säätämässä järjestyksessä. Esitutkinnassa saadun selvityksen perusteella laamanni B on laiminlyönyt tämän valvonnan. Esitutkinnan perusteella näitä asioita ei ole käsitelty lainkaan.

Kysymykseen tulee tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen. Rikoslain 3 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan.

On selvää, että laamannin pitää tietää virkavelvollisuutensa sisältö. Vaikka kysymys on suuresta kärjäoikeudesta, jossa on osastonjohtajat, myös laamannin kärjäoikeusasetuksen 12 §:n mukaisiin velvollisuuksiin kuuluu valvoa, että mikään asiaryhmä ei jää kärjäoikeudessa kokonaan käsittelemättä. Tässä valvonnassa laamannilta vaadittavan huolellisuusvelvollisuuden piiriin kuuluvat erityisesti perusoikeuksia syvimmin koskevat asiat, kuten vapaudenriiston tuomioistuinkontrollia koskevat asiat. Tässä tapauksessa laamannin valvontavelvollisuutta korostaa vielä se, että kysymys on asiaryhmästä, jossa tuomioistuimelle on laissa asetettu velvollisuus toimia oma-aloitteisesti viran puolesta, ilman asianosaisen nimenomaista vaatimusta.

Laamannilla on ollut myös velvollisuus ja kyky tuntea kärjäoikeudessa käsiteltäviä asioita koskevien lain säännösten sisältö. B:n olisi kysymyksessä olevissa olosuhteissa pitänyt tietää rikkovansa virkavelvollisuutensa ja hänellä on ollut edellytykset tietää tämä.

Tässä tapauksessa kysymys on perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen puuttuvasta, vapaudenriiston astetta lisäävästä turvaamistoimenpiteestä ja sen laillisuuden tuomioistuinkontrollista eli toimenpiteen kohteen oikeusturvan ja tuomioistuimen tehtävien kannalta keskeisestä asiasta. Koska kysymys on tuomioistuimen lainmukaisten tehtävien hoitamatta jättämisestä, ei tekoa voida pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

3.3.4

Lopputulos

Edellä kerrotuilla perusteilla katson, että säilöönottoyksikön johtaja A, kärjätuomari C, kärjätuomari D ja laamanni B ovat huolimattomuudesta jättäneet täyttämättä virkatoiminnassa noudatettavaan säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eivätkä teot huomioon ottaen niiden haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoihin liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäisiä.

4

SYYTEMÄÄRÄYS

A:n, C:n, D:n ja B:n laiminlyöntiä ei voi jättää huomautuksen varaan. Tämän vuoksi pyydän valtakunnansyyttäjää määräämään valtiosyyttäjän ajamaan syytettä heitä vastaan tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta seuraavasti:

A

A on toiminut Helsingin säilöönottoyksikön johtajana 1.10.2005 alkaen.

A on 22.7.2006–28.4.2015 toimiessaan Helsingin säilöönottoyksikön johtajana virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa jättämällä selvittämättä sen, miksi hänen säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n perusteella tekemien ilmoitusten tarkoittamia asioita erillään säilyttämisestä ei ollut otettu käräjäoikeudessa käsiteltäväksi ulkomaalaislain 124 ja 125 §:n mukaisesti. A on laiminlyönnillään jättänyt suorittamatta virkasuhteeseensa kuuluvat tehtävät asianmukaisesti.

Osaltaan A:n laiminlyönnin johdosta käräjäoikeus ei ollut milloinkaan ryhtynyt toimenpiteisiin käsittelyn järjestämiseksi. Lain mukainen ehdoton takaraja 4 vuorokautta käsittelyn järjestämiseksi on ylittynyt 14:ssä tapauksessa. Kun erillään säilyttämistä koskevat päätökset eivät ole milloinkaan olleet tuomioistuinkontrollin kohteena, erillään säilytettyjen ulkomaalaisten oikeusturva on vaarantunut.

A on mainittuna aikana tehnyt itse yhteensä 107 päätöstä erillään säilyttämisestä ja ilmoittanut niistä Helsingin käräjäoikeudelle. Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n 3 momentin mukaan erillään säilyttämistä koskevan asian käsittelyyn käräjäoikeudessa sovelletaan, mitä ulkomaalaislaissa säädetään säilöönoton ja sen jatkamista koskevan asian käsittelystä.

Mainitun viittaussäännöksen ja ulkomaalaislain (301/2004) 124 §:n 2 momentin perusteella käräjäoikeuden on otettava erillään säilyttämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua erillään säilyttämisen alkamisesta. Viittaussäännöksen ja ulkomaalaislain 125 §:n 1 momentin perusteella erillään säilyttämisestä päättäneen virkamiehen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä ja ulkomaalaislain 125 §:n 2 momentin perusteella hänen on esitettävä käräjäoikeudelle selvitys erillään säilyttämisen edellytyksistä. Erillään säilytettävä on tuotava käräjäoikeuden istuntoon ja häntä on kuultava erillään säilyttämisen edellytyksistä.

Kysymys on perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen puuttuvasta, vapaudenriiston astetta lisäävästä turvaamistoimenpiteestä ja sen laillisuuden tuomioistuinkontrollista eli toimenpiteen kohteen oikeusturvan kannalta oleellisesta asiasta. A:n laiminlyönti on osaltaan vaarantanut erillään säilytettyjen ulkomaalaisten oikeusturvan toteutumisen. Teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Lainkohdat: Rikoslaki 40 luku 10 §

Laki kunnallisesta viranhaltijasta 17 §

Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 8 §, 10 § (116/2002)

Ulkomaalaislaki 124 §, 125 § (301/2004)

C

Käräjätuomari C on toiminut 1.1.2010–31.12.2013 osastonjohtajana Helsingin käräjäoikeudessa sillä osastolla, jonka käsiteltäviin asioihin kuuluvat ulkomaalaislain mukaiset säilöönottoasiat.

C on vuoden 2010 työjärjestyksen tultua voimaan 1.3.2010 ja 31.12.2013 välisenä aikana huolimattomuudesta rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa. Käyttäessään päätösvaltaa osaston asioissa, vastatessaan osaston toimivuudesta tulostavoitteiden mukaisesti, johtaessaan osaston työskentelyä sekä huolehtiessaan erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä C on laiminlyönyt järjestää osaston toiminnan niin, että säilöönotettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n perusteella tehtyjen ilmoitusten tarkoittamat asiat erillään säilyttämisestä käsitellään hänen osastollaan ulkomaalaislain 124 ja 125 §:n mukaisesti. C on laiminlyönnillään jättänyt suorittamatta virkaansa kuuluvat tehtävät asianmukaisesti.

Mainittuna aikana Helsingin säilöönottoyksiköstä on tullut Helsingin käräjäoikeuteen yhteensä 139 ilmoitusta erillään säilyttämisestä. Säilöönotettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n ja ulkomaalaislain 124 ja 125 §:n perusteella käräjäoikeuden on otettava erillään säilyttämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Erillään säilyttämisestä päättäneen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä ja esitettävä selvitys erillään säilyttämisen edellytyksistä. Erillään säilytettävä on tuotava käräjäoikeuden istuntoon ja häntä on kuultava siellä erillään säilyttämisen edellytyksistä.

C:n laiminlyönnin johdosta laissa edellytettyä istuntoa ei ole järjestetty eikä edes yritetty järjestää milloinkaan, vaikka säilöönottoyksiköstä ei ole milloinkaan ilmoitettu erillään säilyttämisen päättymisestä. Lain mukainen ehdoton takaraja 4 vuorokautta käsittelyn järjestämiseksi on ylittynyt viidessä tapauksessa.

Kysymys on perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen puuttuvasta, vapaudenriiston astetta lisäävästä turvaamistoimenpiteestä ja sen laillisuuden tuomioistuinkontrollista eli toimenpiteen kohteen oikeusturvan ja tuomioistuimen tehtävien kannalta keskeisestä asiasta. C:n laiminlyönti on vaarantanut erillään säilytettävien ulkomaalaisten oikeusturvan toteutumisen ja tuomioistuinta kohtaan tunnettavan luottamuksen. Teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Lainkohdat: Rikoslaki 40 luku 10 §

Valtion virkamieslaki 14 §

Käräjäoikeuslaki 18 e § 1 (617/2011)

Laki säilöönotettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 8 §, 10 § (116/2002)

Ulkomaalaislaki 124§, 125 § (301/2004)

Helsingin käräjäoikeuden työjärjestykset 1.3.2010, 1.1.2013

D

Käräjätuomari D on toiminut 1.1.2014–30.4.2015 osastonjohtajana Helsingin käräjäoikeudessa sillä osastolla, jonka käsiteltäviin asioihin kuuluvat ulkomaalaislain mukaiset säilöönottoasiat.

D on 1.1.2014–30.4.2015 huolimattomuudesta rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa. Johtaessaan osaston työskentelyä, huolehtiessaan erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta ja vastatessaan osaston toimivuudesta tulostavoitteiden mukaisesti D on laiminlyönyt järjestää osaston toiminnan niin, että säilöönottettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n perusteella tehtyjen ilmoitusten tarkoittamat asiat erillään säilyttämisestä käsitellään hänen osastollaan ulkomaalaislain 124 ja 125 §:n mukaisesti. D on laiminlyönnillään jättänyt suorittamatta virkasuhteeseensa kuuluvat tehtävät asianmukaisesti.

Mainittuna aikana Helsingin säilöönottoyksiköstä on tullut Helsingin kärjäoikeuteen yhteensä 31 ilmoitusta erillään säilyttämisestä. Säilöönottettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n ja ulkomaalaislain 124 ja 125 §:n perusteella kärjäoikeuden on otettava erillään säilyttämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Erillään säilyttämisestä päättäneen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa kärjäoikeudessa käsiteltäessä ja esitettävä selvitys erillään säilyttämisen edellytyksistä. Erillään säilytettävä on tuotava kärjäoikeuden istuntoon ja häntä on kuultava siellä erillään säilyttämisen edellytyksistä.

D:n laiminlyönnin johdosta laissa edellytettyä istuntoa ei ole järjestetty eikä edes yritetty järjestää milloinkaan, vaikka säilöönottoyksiköstä ei ole milloinkaan ilmoitettu erillään säilyttämisen päättymisestä. Lain mukainen ehdoton takaraja 4 vuorokautta käsittelyn järjestämiseksi on ylittynyt yhdessä tapauksessa.

Kysymys on perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen puuttuvasta, vapaudenriiston astetta lisäävästä turvaamistoimenpiteestä ja sen laillisuuden tuomioistuinkontrollista eli toimenpiteen kohteen oikeusturvan ja tuomioistuimen tehtävien kannalta keskeisestä asiasta. D:n laiminlyönti on vaarantanut erillään säilytettävien ulkomaalaisten oikeusturvan toteutumisen ja tuomioistuinta kohtaan tunnettavan luottamuksen. Teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Lainkohdat: Rikoslaki 40 luku 10 §

Valtion virkamieslaki 14 §

Kärjäoikeuslaki 18 e § 1 (617/2011)

Laki säilöönottettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 8 §, 10 § (116/2002)

Ulkomaalaislaki 124§, 125 § (301/2004)

Helsingin kärjäoikeuden työjärjestykset 1.1.2014 ja 1.1.2015

B

B on toiminut Helsingin kärjäoikeuden laamannina 1.1.2008–30.4.2015.

B on toimiessaan Helsingin kärjäoikeuden laamannina huolimattomuudesta rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa laiminlyömällä valvoa, että säilöönottettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n perusteella tehtyjen ilmoitusten tarkoittamat asiat erillään säilyttämisestä käsitellään kärjäoikeudessa ulkomaalaislain 124 ja 125 §:n mukaisesti. B on laiminlyönnillään jättänyt suorittamatta virkaansa kuuluvat tehtävät asianmukaisesti.

Mainittuna aikana Helsingin säilöönottoyksiköstä on tullut Helsingin kärjäoikeuteen yhteensä 223 ilmoitusta erillään säilyttämisestä. Säilöönotettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain 10 §:n ja ulkomaalaislain 124 ja 125 §:n perusteella kärjäoikeuden on otettava erillään säilyttämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua säilöön ottamisesta. Erillään säilyttämisestä päättäneen tai hänen määräämänsä on oltava läsnä asiaa kärjäoikeudessa käsiteltäessä ja esitettävä selvitys erillään säilyttämisen edellytyksistä. Erillään säilytettävä on tuotava kärjäoikeuden istuntoon ja häntä on kuultava siellä erillään säilyttämisen edellytyksistä.

Osaltaan B:n laiminlyönnin johdosta laissa edellytettyä istuntoa ei ole järjestetty eikä edes yritetty järjestää milloinkaan, vaikka säilöönottoyksiköstä ei ole milloinkaan ilmoitettu erillään säilyttämisen päättymisestä. Lain mukainen ehdoton takaraja 4 vuorokautta käsittelyn järjestämiseksi on ylittynyt yhdeksässä tapauksessa.

Kärjäoikeusasetuksen 12 §:n 1 momentin mukaan laamannin tulee valvoa, että asiat käsitellään huolellisesti ja nopeasti. Vaikka kysymys on suuresta kärjäoikeudesta, jossa on osastonjohtajat, myös laamannin kärjäoikeusasetuksen 12 §:n mukaisiin velvollisuuksiin kuuluu valvoa, että mikään asiaryhmä ei jää kärjäoikeudessa kokonaan käsittelemättä. Tässä valvonnassa laamannilta vaadittavan huolellisuusvelvollisuuden piiriin kuuluvat erityisesti perusoikeuksia syvimmin koskevat asiat, kuten vapaudenriiston tuomioistuinkontrollia koskevat asiat. Tässä tapauksessa laamannin valvontavelvollisuutta korostaa vielä se, että kysymys on asiaryhmästä, jossa tuomioistuimelle on laissa asetettu velvollisuus toimia oma-aloitteisesti viran puolesta, ilman asianosaisen nimenomaista vaatimusta.

Kysymys on siis perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen puuttuvasta, vapaudenriiston astetta lisäävästä turvaamistoimenpiteestä ja sen laillisuuden tuomioistuin-kontrollista eli toimenpiteen kohteen oikeusturvan ja tuomioistuimen tehtävien kannalta keskeisestä asiasta. B:n laiminlyönti on osaltaan vaarantanut erillään säilytettyjen ulkomaalaisten oikeusturvan toteutumisen ja tuomioistuinta kohtaan tunnettavan luottamuksen. Teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Lainkohdat: Rikoslaki 40 luku 10 §

Valtion virkamieslaki 14 §

Kärjäoikeusasetus 12 § 1

Laki säilöönotettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä 8 §, 10 § (116/2002)

Ulkomaalaislaki 124 §, 125 § (301/2004)

Helsingin kärjäoikeuden työjärjestykset 1.3.2010, 1.1.2013, 1.1.2014 ja 1.1.2015

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi asianosaisille, Helsingin kärjäoikeuden laamannille ja Helsingin hovioikeuden presidentille.